

Domaći ekološki insekticid

Među krizantemama svakako jedna od najkorisnijih je naša dalmatinska krizantema, buhač, buvač ili buharica od kojeg se dobiva najstariji i prvi poznati (ujedno i najjači) prirodni insekticid, piretrin.

Buhač – dalmatinska krizantema autohtona je, samonikla i jedinstvena biljka dalmatinskoga krša. Za razliku od Hrvatske, buhač se planski, smišljeno i organizirano uzgaja u Keniji – danas vodećem proizvođaču i izvozniku buhača, te nizu drugih zemalja, u kojima se velik novac ulaže u organiziranu plantažnu proizvodnju i proširenje uzgoja buhača.

Veliki prihodi od buhača

Hrvatska je 1934. g. bila druga u svijetu po uzgoju buhača, a narod je u Dalmaciji još prije botaničkog poznavanja ove biljke znao za njezino svojstvo uništavanja gamadi pa je suhom biljkom punio strunače.

2001. godine pokrenut je projekt "Mogućnost revitalizacije i provjera ekonomske opravdanosti uzgoja dalmatinskog buhača u Hrvatskoj" kao koordinacija tvrtke "Bioaromatica" i Instituta za poljoprivredu i turizam u Poreču, a uz potporu Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske i sudjelovanje još nekih tvrtki. Projekt je još uvijek u tijeku.

U drugoj polovici 19. stoljeća započela je masovna prerada njegovih cvjetova. Zbog visoke cijene cvijeta počeo se uzgajati.

Osušeni cvjetovi buhača

Stimulativna cijena dovela je do masovne proizvodnje buhača po nekim selima Dalmatinske zagore i on je u ta sela,

bar nakratko, donio svojevrsno blagostanje. Cvjetovi buhača često su se otkupljivali, mljeli i prodavali na vodenicama, što je vlasnicima donosilo velike prihode.

Uzgoj buhača

Buhač se uzgaja na dva načina: sadnjom sadnica ili sjetvom sjemena. U nekim se krajevima buhač sije, a potom pli-

Na 1 ha može se uzgojiti oko 111.000 stabljika, a branjem bi se dobilo do 2000 kg suha cvijeta. Samljeveni buhač uništava sve biljne i životinjske nametnike. Pravi buhačev prašak ima narančastu boju, a cijeni se posebno onaj sitnije granulacije jer je bolji.

jevi. Gdje se stalno uzgaja tu se najprije osniva rasadnik, a sadnice se sade u pravilne redove. Udaljenost biljke od biljke iznosi 40-50 cm. Buhač cvate od svibnja do kraja lipnja, a najviše aktivne tvari piretrina sadrže cvjetovi i sjemenke. Cvjetovi se sakupljaju potkraj svibnja i početkom lipnja. Branjem su se tijekom prošlosti bavile isključivo žene: oko pojasa bi nosile vrećicu poput pregače pa u nju stavljale cvjetove koje su ručno brale. Cvijet se nakon branja treba sušiti.

Treba naglasiti da su piretrini (piretrin I i II, te cinerin i jasmolin) organski spojevi, derivati izoprena, ekološki povoljni: nisu opasni za okoliš, neškodljivi za toplokrvne organizme – zbog djelovanja enzima metaboliziraju se, a uspješno djeluju preko živčanog sustava insekata tako da sprečavaju i ubode komaraca.

Njihovu širu primjenu sprečava izrazita fotolabilnost pa se na svjetlu i zraku brzo razgrađuju u inaktivne spojeve, stoga je potrebna češća primjena.

Buhač

Danas su biološki preparati na njihovoj bazi izrazito korisni i primjenjivi; od okućnica, zatvorenog prostora do možda najvažnije primjene u ekološkoj proizvodnji povrća i voća. U borbi protiv maslinova moljca, najznačajnijeg štetnika plodova masline, preporučuje se upravo korištenje pripravaka na bazi piretrina, odnosno buhača. Često se zaboravlja da je u iden-

Buhač služi kao prirodni insekticid

tifikaciji piretrina najveću ulogu imao naš nobelovac Lavoslav Ružička.

Primjena u ekološkoj proizvodnji

Preporuka je korištenje pripravaka buhača u ekološkoj proizvodnji, jer ti proizvodi postižu višestruko veće vrijednosti na tržištu. Budući da prah buhača svojim inače vrlo ugodnim mirisom tjera moljce u ormarima, mogao bi se upakiran u lijepe kutijice ponuditi kao autohtoni hrvatski suvenir.

Dr. sc. Damir Drvodelić